

Pojmy a slova

Martin C. Putna užil formulace (v knížce o Havlovi), že „pouze užívá pojmového jazyka filosofů“ (a odvolává se přitom na Edwarda F. Findlayův příspěvek do sborníku „Transdisciplinární gratulovník Ivanu M. Havlovi k šedesátým narozeninám“, OIKOYMENH 1999 – možná, že to převzal odtamtud, to by bylo třeba zkontrolovat). Ale co to je „pojmový jazyk“? Není to nesmysl? Pojmy jsou záležitostí myšlení, nikoli jazyka. Do jazyka mohou náležet jen termíny, jichž filosofové užívají pro označení celé hromady nějak příbuzných či jinak blízkých intencionálních „objektů“ (předmětů), tedy pojmových konstruktů. Takový termín je vskutku pouhým „označením“; to, že označuje právě to a ne něco jiného, nelze odvozovat ze samého termínu, nýbrž je záležitostí konvence. Naproti tomu „slovo“ musíme chápat jako nějak spjaté nejen s konvencí, nýbrž také s významem (i když ten význam je nutně spjat s konvencí, ale mnohem složitěji než je s konvencí spjat pouhý znak). Nicméně „jazyk“ se chová jinak než pojmová stavba (struktura) – připomíná něco „živého“; jazyk je něco jako „les“ resp. obecněji „biotop“. Jazyk „žije“ tím, jak se s ním „zachází“, tj. je sice závislý na „promlouvajících“, ale tato závislost není ani přímá, ani jednoduchá. Tak jako les není ve „svém“ životě závislý na jednotlivém, určitém stromu, ale právě na každém jednotlivém stromu je nezávislý, tak je jazyk nezávislý na jednotlivém promlouvajícím, ale beze všech promlouvajících tímto jazykem přestává žít, je mrtvým jazykem – a to ještě za předpokladu, že tu jsou lidé, kteří mu jsou s to aspoň trochu rozumět ze starých záznamů. Co bychom však mohli mít na mysli, řekneme-li (jak napsal Putna) „pojmový jazyk“? Mohl mít Putna vůbec něco na mysli, když toho spojení užil? Zavedení pojmu do myšlení má ten smysl, že upřesňuje některé významy určitých slov a zároveň vylučuje jiné významy týchž slov. „Životu“ jazyka se tím dostává jistého řádu, ale zároveň i jistého omezení. Jazyk nežije takovými omezeními, a nežije vlastně ani oněmi upřesněními; obojí je výlučně nebo aspoň spíše) záležitostí myšlení, a pro myšlení naopak může být někdy i jistým osvobozením, není-li svíráno pojmovostí a může-li se za pomoci jazyka „odvázat“ k různým poetismům, metaforám a dokonce paradoxům a paralogismům, aby dosahovalo účinu, jakého pojmovost dosáhnout nemůže.

(Písek, 110526-1.)